

ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Койдан А. А., Васильєв О. В.

Науковий керівник – доцент Бадєєва Л. І.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел. (057) 702-14-98)

This work is devoted to the formation and stages of development of the Ukrainian language. It is reported that the development of the Ukrainian language was for a long time hindered by the oppression and prohibitions of Russian tsarism, the churches and other prohibitions.

Мова – це не лише засіб спілкування, а й найважливіший елемент культури. «Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ» (Костянтин Ушинський). У розвитку української мови виділяють періоди:

- протоукраїнський (VII–XI ст.);
- староукраїнський (XI–XIV ст.);
- середньо-український (кінець XIV – початок XIX ст.);
- новий (початок XIX і до нашого часу).

До цього часу невідомо, якою була протоукраїнська мова, бо не залишилось письмових пам'яток того часу, хоч є свідчення, що писемність тоді вже існувала.

У княжу добу паралельно функціонували дві мови – жива розмовна староукраїнська мова і літературна, або церковнослов'янська, яка була запозичена у Болгарії. Коли було прийнято християнство, то почали створюватися школи, бібліотеки, перекладалася численна кількість творів грецьких авторів, писалися оригінальні філософські, історичні та літературні твори. Цей вплив був відчутний у літописі «Слово о полку Ігоревім» та інших творах. У межах Великого Литовського князівства (XIV–XVI ст.) починається середньо-український етап у розвитку української мови, яка стає державною. До нас дійшло 500 томів документів, написаних літературною мовою того часу, в якій присутні елементи живої української мови.

У козацьку добу (XVI – поч. XVIII ст.) бурхливо розвивала українська наука, шкільництво, література, книгодрукування. Літературна мова сягала апогею свого розвитку. Мелетій Смотрицький створює славнозвісну «Граматику слов'янську» старослов'янської мови. Продовжує формуватися жива розмовна мова нашого народу, якою твориться український фольклор.

Внаслідок цілковитою втрати Україною політичної незалежності в кінці XVII–XVIII ст. українська літературна мова і культура в цілому зазнають переслідувань з боку російського уряду і церкви, закривається мережа українських братських шкіл. Натомість відкриваються російські школи і університети.

У час, здавалось би, найбільшого культурного занепаду з виходом «Енеїди» І. Котляревського в 1798 році, написаної живою розмовною мовою, починається новий етап у розвитку української літературної мови, мистецтва і науки. Незважаючи на переслідування української культури, русифікація України впродовж ХІХ – поч. ХХ ст. завдають великої шкоди, але не зупиняють українського культурного відродження.

Основоположником сучасної української літературної мови вважають Тараса Шевченка, який відібрав із народної мовної скарбниці багаті лексико-фразеологічні шари, відшліфував орфоепічні й граматичні норми, поєднав її різнотипні стильові засоби (книжні, фольклорні, іншомовні елементи) в єдину чітку мовностилістичну систему – українська мова стала придатною для вираження найскладніших думок і найтонших почуттів; вивів українську мову на рівень високорозвинених європейських мов, відкрив перед нею необмежені перспективи дальшого розвитку.

Реформу українського правопису зробив Пантелеймон Куліш. Його правопис було названо «кулішівкою». Остаточні поправки до українського правопису вніс Б. Грінченко. У кінці 1919 р. законом Директорії УНР українську мову проголошено державною. 1919 р. такий закон ухвалила Західноукраїнська Народна Республіка. Державність української мови була закріплена в Карпатській Україні в Конституції 1939 року. Український правопис, виданий 1929 року, поєднував у собі східно- й західноукраїнські традиції; до 1933 р. його максимально було наближено до східноукраїнського варіанту, вилучено літеру г.

Розвиток української літературної мови істотно уповільнився вже на зламі 20-30-х років, із утвердженням у державному житті культу особи Сталіна й політики русифікації. Ліквідація української державності у 20-х рр. і 1939 р. (у Закарпатті) знову призвела до обмеження офіційної функції української мови.

У період перебудови радянського суспільства наполегливіше ставиться питання про статус української державної мови. 1989 року було прийнято Закон УРСР «Про мови в Українській РСР».

1990 року виходить новий український правопис, до якого внесено зміни, пов'язані, зокрема, з уживанням великої літери, написанням складних слів, особливостями правопису відмінкових закінчень іменників у родовому відмінку, поновлено літеру г. Перевидання цього правопису були у 1993, 2003 та у 2019 виходить найновіший правопис.

Отже, мовну культуру потрібно берегти. Держава зобов'язана створювати всі можливі умови для вільного розвитку всіх мов, але українській має бути наданий пріоритет, як державній.

Література

1. <https://studfile.net/preview/5196028/page:3/>
2. <https://subject.com.ua/reference/mova/professional/2.html>